

ARMATA ROMÂNĂ LA ALBA IULIA – 19-22 DECEMBRIE 1918

TUDOR ROȘU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Cu ocazia Centenarului Unirii, literatura de specialitate dedicată Unirii Transilvaniei cu România a atins în dese rânduri și episodul intrării armatei române în Alba Iulia¹, survenită la două săptămâni și câteva zile după Adunarea Națională din 1 Decembrie 1918. Ceea ce ne propunem în paginile următoare este prezentarea *in extenso* a acestui moment, în special pe baza surselor existente în patrimoniul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia.

Pentru locuitorii orașului Alba Iulia, sosirea trupelor românești în decembrie 1918 a însemnat un eveniment cu o încărcătură uriașă, atât prin însemnătatea istorică – momentul certifica realizarea de la 1 decembrie și reprezenta garanția intrării pe noul curs al istoriei -, cât și prin dimensiunea emoțională ce a ajuns la cote nemaiîntâlnite în acele zile friguroase de la sfârșitul anului 1918. Episodul a fost resimțit cu intensitate puternică, similară cu ceea ce albaiulienii trăiseră la 1 decembrie. Numai că atunci îi primiseră în orașul lor pe cei de-un fel cu ei, confrății ardeleni, iar acum îi aveau în fața ochilor pe cei cu care decisese să se unească destinele, reprezentați prin ce aveau cei de peste munți mai de preț, armata.

Până la sosirea armatei române, controlul asupra diferitelor zone ale Transilvaniei a revenit gărzilor naționale românești, controlate de Senatul militar/secția militară ce funcționa la Arad pe lângă Consiliul Național Român. Comanda gărzilor naționale i se încredințase maiorului Alexandru Vlad². La Alba Iulia, ca și în alte localități transilvănene, Consiliul Militar Român a luat ființă odată cu Consiliul Național Român din localitate, la 4 noiembrie 1918³. Comandant al Gărzii Naționale de la Alba Iulia, numită și Legiunea română de Alba Iulia, a devenit căpitanul Florian Medrea. Acesta, împreună cu unitatea din subordinea sa, a avut un rol chintesențial în organizarea adunării de la 1 decembrie 1918⁴.

În această perioadă, în lunile noiembrie-decembrie 1918, armata română era plasată în spatele liniei de demarcație stabilite între Ungaria și România, cu girul puterilor învingătoare la finalul Primului Război Mondial. Această linie de demarcație a fost stabilită inițial în urma Convenției de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918 și urma traseul Someșul Mare-Bistrița-Reghin-Târgu Mureș-

¹ Episodul este tratat mai pe larg în Memoria Urbis 2018, p. 306-308.

² Rustoiu et alii 2016, p. 10-12.

³ *Ibidem*, p. 13.

⁴ *Ibidem*, p. 15-32.

cursul Mureșului până la Tisa. În preajma Adunării de la 1 decembrie, armata română își stopase înaintarea, aflându-se la o distanță apreciabilă de Alba Iulia, tocmai pentru a nu i se putea imputa ulterior că ar fi influențat în vreun fel desfășurarea evenimentelor⁵.

Concomitent cu prima fază a intrării trupelor românești în Ardeal, se retrăgeau și armatele germane ce ocupaseră până atunci România. La intrarea trupelor române în Transilvania, generalul Moșoiu a lansat o proclamație plină de patos către români. Erau amintite sacrificiul lui Gelu, moartea lui Mihai Viteazul, se vorbea de Horea, Cloșca și Crișan și se pomeneau „veacurile de robie amară, care v-au înfrânt, însă sufletele vi le-au oțelit”; ostașii români se proclamau drept cei care „aducem libertatea, iar dreptatea este scrisă pe steagurile noastre [...] trecem hotarele nedrepte care ne-au despărțit zece veacuri, ștergând amintirea timpurilor de durere și umilință”. În preajma Adunării Naționale de la 1 decembrie, armata română ocupase Târgu Mureș, de unde a împins trupele până la Uioara. Au fost ocupate, de asemenea, Bistrița și Năsăudul, în scop tactic, pentru a bloca orice eventuală agresiune maghiară venită dinspre nord⁶.

Linia de demarcație cu Ungaria a suferit după Convenția de la Belgrad - trei modificări succesive însemnând totodată mutări ale demarcației spre vest. Odată cu această translație, armata română a ocupat noi poziții. Depășirea primei linii de demarcație a fost realizată la 16 decembrie, astfel că trupele românești intrau în Alba Iulia, la 19 decembrie, iar la 24 decembrie în Sibiu, acolo unde era sediul guvernului Transilvaniei și unde era stabilit și comandamentul armatei române. A doua linie de demarcație avea să fie fixată pe aliniamentul Baia Mare-Dej-Cluj-Deva. Practic, în ultimele zile ale lui 1918, forțele românești se aflau pe linia Apusenilor, fără control, prin urmare, asupra teritoriilor vestice. Anunțul făcut în presa maghiară în primele zile ale lui decembrie, cum că, în cel mult două săptămâni, armata română va ocupa toate cele 26 de comitate ale Transilvaniei, locuite de români, nu se adevărase⁷. Abia în 20 aprilie 1919, armata română intra în Oradea. Oricum, guvernul de la Budapesta s-a opus în permanență avansării armatei române, invocând prevederile Convenției de la Belgrad⁸. Români considerau însă că acestea fuseseră stabilite cu titlu temporar⁹. Nu e mai puțin adevărat că situația era una deopotrivă tensionată, confuză și complicată, cu multe elemente sensibile în perspectiva Conferinței de

⁵ Preda, Alexandrescu, Prodan 1994, p. 100-101 et passim.

⁶ Abrudeanu 1921, p. 257-259.

⁷ *Aradi Közlöny*, Arad, 3 decembrie 1918 – tradus în lb. română în *1918 la români*, X, p. 345-346.

⁸ Preda, Alexandrescu, Prodan 1994, p. 114-115.

⁹ Grad 2010, p. 51-79.

Pace ce avea să înceapă în scurtă vreme la Paris. România nu își permitea pași greșiți, nu trebuia să lase impresia unui stat agresor, ce nesocotește convențiile, dar, în același timp, ea nu dorea să facă nici o concesie de la revendicările teritoriale prevăzute în tratatul semnat cu statele Antantei în 1916, la intrarea în război, spre vest fiind vorba de teritoriul Transilvaniei și Banatului până la Tisa.

De cealaltă parte, forurile conducătoare ale românilor ardeleni anunțau intențiile pacifice ale armatei române, așa cum s-a simțit puternica voce a lui Vasile Goldiș într-o declarație adresată maghiarilor din Ardeal: „Consiliul Național Român a primit din partea Cartierului General Român comunicarea că trupele de ocupație române nu vin în Transilvania și în teritoriile locuite de români din Ungaria ca să lupte, ci exclusiv pentru păstrarea ordinii publice, în sensul condițiilor de armistițiu”; în continuare, promisiunea Cartierului era aceea că nimeni nu va fi deranjat, populația trebuia să rămână liniștită, iar maghiarii să nu manifeste o atitudine ostilă față de români¹⁰. Din perspectiva armatei românești ce intra în localitățile transilvănene, misiunea era clară: preluarea progresivă a controlului asupra acestor teritorii; pe lângă latura emoțională și primirea călduroasă din partea populației românești, existau și serioase tensiuni care trebuiau aplanate, exista un vid de putere care trebuia acoperit, iar trupele aveau obiective concrete în această direcție: „Prin manifeste răspândite la intrarea trupelor românești în Transilvania, toți locuitorii, fără deosebire de neam și lege, au fost asigurați că li se va păzi cu credință viața și avutul. Armata română va ține cu sfințenie angajamentele luate. Aceasta nu înseamnă însă că ea se va sfii de a lua măsuri severe în contra acelor cari vor turbura liniștea, vor atâta la înarmări și acte de violență, periclitând siguranța statului, sau vor ridica gândul, vorba sau arma în contra intereselor românești și în contra binelui și liniștei generale”¹¹.

După mijlocul lunii decembrie, trupele românești intrau în Sighișoara, pe 16, Blaj, Mediaș și Simeria, pe 17, iar în zilele următoare și în Beclean, Teiuș, Alba Iulia, Aiud, Agârbiciu, Dej, Turda, Apahida, Gherla¹². Sosirea trupelor românești în localitățile Transilvaniei a fost întâmpinată pretutindeni cu căldură și entuziasm, iar în prima linie au stat gărzile naționale. Deși erau deja însuflețiți de importanța epocală a zilelor pe care le trăiau, românii ardeleni au fost îndemnați de forurile lor conducătoare să se ridice la înălțimea așteptărilor și să îi primească cu căldură pe ostașii români: „În curând vom avea fericirea să

¹⁰ *Ujság*, XX, nr. 279, 30 noiembrie 1918, tradus în lb. română în *1918 la români*, X, p. 267-268.

¹¹ *Manifest* al Marelui Cartier General, nr. 1.107 din 10(23) XII 1918, în MNUAI, c. d., nr. inv. 2702.

¹² Preda, Alexandrescu, Prodan 1994, p. 136.

putem saluta armata fraților noștri care vor sosi cu aliații. Pregătiți-vă de o primire demnă!”¹³.

Pentru a ne limita la un singur exemplu din numeroasele localități ale Transilvaniei unde au avut loc episoade de acest gen - la Teiuș, o avangardă a unității ce avea să descindă la Alba Iulia, a sosit în seara de 17 decembrie, pe la orele 21.00-22.00¹⁴. Lui Eugen Hulea, gardist la Alba Iulia, dar aflat în acel moment la Teiuș, momentul petrecut în zona gării i-a lăsat impresii puternice: „[...] după consumarea ceremonialului ostășesc, despre fuziunea spontană și caldă dintre ostași și ofițeri, despre aceasta s-ar putea scrie multe. [...] Apelativele de frate, vere, bădie, care zburau de la unul la altul, schimbul de țigări aprinse mișcându-se ca niște licurici între armele așezate în piramidă, constituiau un fragment din marea întâlnire, care pe întreg întinsul Transilvaniei se împlineau în forme și cu sentimente identice, ca acele la care aveam fericirea să asist. În curând însă înfrățirea noastră de pe peronul gării din Teiuș și-a lărgit cadrele și a cuprins întreaga comună, care s-a trezit prin neîntrerupte salve de armă, explozii de grenade, chiote și imensă veselie. Abia în faptul dimineții ne-am răspândit pentru odihnă”¹⁵.

Unitatea care venise la Teiuș și avea să sosească după două zile și la Alba Iulia era Regimentul 5 Vânători „Mihai”, parte din Divizia 1 Vânători. Acest regiment se făcuse remarcat în timpul Bătăliei de la Mărășești. Cum zona principală de recrutare era Județul Dolj, militarii acestei unități erau cu precădere olteni.

În ceea ce privește intrarea regimentului în Alba Iulia, este necesară decantarea a două episoade distincte, petrecute în două zile diferite, pentru a evita unele confuzii ce se fac îndeobște relativ la acest eveniment: chiar dacă ambele au fost trăite cu intensitate, momentul primordial a fost cel din seara de 19 decembrie, când unitatea românească aflată sub comanda locotenent-colonelului Vasile Găgiu, a ajuns cu trenul în gara Alba Iulia, unde a fost întâmpinată de compania de onoare, de autoritățile orașului și de albiulienii de rând, ceremonie continuată apoi în piața orașului, în fața fostului Hotel Hungaria și în interiorul acestuia; cel de-al doilea eveniment s-a petrecut în 22 decembrie, atunci când a avut loc intrarea solemnă în Cetatea Alba Iulia, prin Poarta a III-a (după denominarea actuală), urmată de ceremonii militare și alte întruniri. Ambele zile au lăsat amintiri vii pentru cei ce au fost părtași la evenimente. Momentele au fost, de asemenea, descrise pe larg în presa locală a vremii, cu accent, firește, pe ceea ce s-a petrecut în prima seară. Există și o serie de fotografii ce surprind intensitatea acestui episod istoric, însă niciuna din 19

¹³ Circulară dată de CNR Mehadia la 23 nov./6 dec. 1918, în *1918 la români*, X, p. 364.

¹⁴ *Unirea*, Blaj, XXVIII, nr. 33-34, 25 decembrie 1918, p. 1.

¹⁵ Rustoiu et alii 2016, p. 51-54.

decembrie, ci doar din 22 decembrie – intrarea în cetate - și posibil din zilele următoare. Cu privire la datarea evenimentului, pentru că aceasta ridică unele semne de întrebare, vom discuta ceva mai încolo.

Probabil Regimentul 5 a fost ales anume pentru rolul de avangardă a armatei române la Alba Iulia, întrucât purta numele „Mihai”. De altfel, pătrunderea trupelor românești în oraș a fost asemuită în imaginarul albaiulienilor cu intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul¹⁶, „voivodul Fătfrumos din vremurile bătrâne”. Întâlnirea a fost una a „vânătorilor lui Mihai” cu „legionarii lui Avram Iancu”, sau a eroilor de la Mărășești cu cei de la Solferino și Isonzo¹⁷, întrucât cei care i-au întâmpinat pe soldații români și le-au fost mereu alături în zilele petrecute la Alba Iulia au fost oamenii Gărzii naționale din localitate, în cea mai mare parte veterani și ei ai Primului Război Mondial. Pe de altă parte, scopul pe termen lung al sosirii trupelor era preluarea garnizoanei Alba Iulia, una importantă strategic¹⁸.

Știrea cum că trupele românești vor sosi în Alba Iulia venise cu trei zile înainte, de când trupele ajunseseră la Blaj¹⁹, lăsând suficient timp pentru organizarea momentului. Vestea a circulat rapid și în satele din jur, ceea ce a făcut ca publicul prezent să fie semnificativ sporit prin prezența țăranilor din zona Albei, veniți, exact ca la 1 decembrie, cu steaguri și cântând cântece naționale. Trupele destinate pentru Alba Iulia, în fapt un batalion al Regimentului 5 Vânători, au plecat din Blaj cu trenul, la ora 1.30, în ziua de 19 decembrie. Alături de acestea veneau și frunțași ardeleni ai momentului, precum protopopul Clujului, dr. Dăian, și profesori ai Blajului, V. Macaveiu și A. Lupeanu²⁰. Pe întregul traseu, trenul a fost întâmpinat cu urale, fluturări de batiste și multe lacrimi de bucurie de către populația românească. Linia de demarcație a fost trecută la Mihalț, în dreptul podului peste Mureș. Era, totodată, primul tren românesc ce trecea peste acest pod. La Teiuș, întâmpinarea de către garda națională din localitate a stârnit momente de mare emoție.

În seara zilei de joi, 19 decembrie, „o seară cu adevărat ca în povești”, Regimentul 5 Vânători a fost întâmpinat la Alba Iulia cu „lumini de torțe, ropote

¹⁶ În același număr din ziarul *Alba Iulia* în care era prezentată intrarea trupelor românești era publicat articolul „Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia”.

¹⁷ *Alba Iulia*, I, nr. 3, 24 dec. 1918, p. 1.

¹⁸ *Unirea*, Blaj, XXVIII, 31-32, 22 decembrie 1918, p. 2.

¹⁹ *Unirea*, Blaj, XXVIII, 29, 17 decembrie 1918, p. 1.

²⁰ Întregul desfășurător al evenimentului este redat pe larg în ziarul *Alba Iulia*, I, nr. 3, p. 2-4 (articolul „Intrarea trupelor române în Alba Iulia”). O bună parte din text este reluat și în ziarul *Unirea*, Blaj, XXVIII, 33-34, 25 decembrie 1918, p. 1-2 și nr. 35-36, p. 2. Alte ziare dau știri scurte despre acest eveniment; de exemplu, *Libertatea*, an XV, nr. 7, 13/26 decembrie 1918, se mulțumește să spună că „Înălțătoare a fost intrarea dorobanților în cetatea de veșnică lumină a lui Mihai Viteazul, în Alba Iulia”.

de pași, sunete de goarne, nesfârșite urale entuziaste, tropote de armăsari buestrii, sbucniri de rachete pâlpâitoare”. În gara orașului, trenul cu soldați a sosit la ora 5.10. Pe peron „aștepta în neclintire de granit” compania de onoare a Legiunii române de Alba Iulia, în frunte cu căpitanul Florian Medrea, alături de locotenentul Ovidiu Gritta. Peronul era luminat de torțele legionarilor. Locotenentul Gritta a dat onorul și a făcut raportul militar în fața colonelului Vasile Gagiu, conducătorul unității din Regimentul 5 venite la Alba Iulia. Proaspătul primar român al orașului, Camil Velican a salutat trupele românești, primind răspuns din partea colonelului Gagiu: „Am venit la voi, aici, unde și-a pus mai întâi piciorul Voevodul Mihai, am venit cu piepturi de aramă și cu inimile pline de cele mai mărețe simțeminte. Suntem mândri și nu se poate mai fericiți că chiar noi, Reg. 5 Vânători, am avut norocul să venim, atunci când ar fi dorit să vie atâția de la noi, cât nu i-ar fi încăput toate vagoanele. Venim la voi cu sufletele deschise și vă aducem tot ce avem mai drag și mai sfânt: inima și armele noastre! Ura! Trăiască bravul popor al Albei Iulia!”²¹. După furtuna de urale ce a urmat și aclamațiile la adresa regelui României, s-a alcătuit un cortegiu triumfal, în frunte cu colonelul Gagiu, încadrat, în stânga și în dreapta de căpitanul Medrea și locotenentul Gritta. Vasile Gagiu a impresionat publicul albaiulian prin ținuta sa deopotrivă marțială și energică. Reporterii momentului au reținut și numele calului acestuia, Destin, care „sălta în trap eroid, conștient parcă de măreția clipei”²². După comandanți venea în acest alai corpul ofițerilor, apoi fanfara regimentului și trupa în echipament de sărbătoare, cu drapelul în mijloc. Gardiștii de la Alba Iulia făceau cordon pentru trecerea cortegiului. „La un semn, colonelul strânge frânele admirabilului său cal, care pleacă în trap maiestos și cortegul se pune în mișcare. Era seară completă când am părăsit gara, dar faclele făceau lumină deplină: o lumină feerică, răbind depărtările întunecate până spre munții lui Iancu, cari își dorm cel mai fericit somn acuma, când oastea română se apropie cu sfințenie de pragul lor măreț. E sublim chipul colonelului Gagiu, cu mustața sa energică și cu largul său piept plin de decorații”²³. Coloana a fost însoțită de ovații și urale pe tot parcursul traseului până în centrul orașului.

Încă o primire li s-a făcut militarilor la Hotelul Dacia, rebotezat după 1 decembrie, întrucât se numise „Hungaria”. În piața din fața hotelului se afla o mare de oameni, în timp ce membrii CNR local se poziționaseră la balconul hotelului. Ajunși aici, soldații regimentului s-au așezat în poziție de front, cu colonelul Gagiu și maiorul Gheorghiu în față. Două fetițe îmbrăcate în port național, pe nume Elena Cîrlea și Felicia Stoica, au ieșit din public și au oferit

²¹ *Alba Iulia*, I, nr. 3, 24 dec. 1918, p. 2.

²² *Loc. cit.*

²³ *Loc. cit.*, p. 3.

buchete de flori celor doi „cu mânuțe tremurânde”²⁴. Protopopul Greco-catolic Vasile Urzică, în calitate de vicepreședinte al CNR Alba Iulia a avut prima intervenție, salutând trupele și înșirând cele mai importante momente istorice ale orașului, în viziunea sa: intrarea lui Mihai Viteazul, actul de la 1 decembrie și momentul care tocmai se întâmpla. Vasile Urzică își încheia discursul cu „Vă primim cu inimile pline de toată dragostea și strigăm în numele a milioane de români: Trăiască M.S. Regele Ferdinand! Trăiască M.S. Regina Maria! Trăiască Familia domnitoare Română! Ura!” Răspunsul lui Vasile Gagiu a făcut trimitere, din nou, la Mihai Viteazul, la regele Ferdinand și a promis că „Am venit să nu mai plecăm niciodată”. Drapelul regimentului, cu acvila în vârf de hampă, a fost prezentat în fața publicului și a trupelor de plutonierul major Constantin Nistor. Drapelul purta urme din bătăliile de la Mărășești, Mănăstioara și Râmnița. După onor, flamura a fost trecută solemn în incinta hotelului, urmată fiind de garda drapelului.

După primire, ofițerii români au fost invitați la o masa comună, servită în sala mare a Hotelului Dacia. Sala fusese decorată cu stegulețe și cetină de brad de Reuniunea femeilor române. Tablourile cuplului regal, Ferdinand și Maria, fuseseră poziționate la loc de cinste. Vasile Gagiu a fost așezat la masa principală, avându-l pe Camil Velican în dreapta sa și pe Florian Medrea în stânga. Dintre ceilalți meseni, presa amintește nume ca: Elie Dăianu, protopopul Clujului, Victor Macavei, profesor la Blaj, ce însoțiseră regimentul pe tren, dar și alți oameni din protipendada localității. De asemenea, o masă fusese rezervată pentru doamne și domnișoare, o alta pentru oaspeți. Primul toast a fost rostit de primarul Camil Velican, în sănătatea regelui, toast întâmpinat cu urale și cu intonarea imnului regal. Vasile Gagiu a mulțumit pentru primire și a dat din nou garanții că armata română nu va mai pleca niciodată. Ca la fiecare intervenție a sa, l-a pomenit pe Mihai Viteazul și a lansat ideea ca Regimentul 5 Vânători să-și aibă garnizoana în Alba Iulia, cuvinte care au stârnit un nou val de aclamații. A urmat la cuvânt Elie Dăianu, care a subliniat că armata română vine în numele libertății, i-a pomenit pe Traian, Bărbuțiu, Ferdinand și Maria, dar și pe Carmen Sylva, a vorbit despre continuitatea românească, latinitate, rolul femeilor – „viitorul unui popor îl țese femeia”, conștiința națională și regalitate. Discursul lui Dăianu a fost urmat de nesfârșite urale și de intonarea imnului regal. Colonelul Jipa a urmat cu toast în sănătatea femeilor din Ardeal. Cei prezenți au cântat „Deșteaptă-te, române”. Protopopul ortodox din Alba Iulia, Ioan Teculescu a continuat în aceeași notă: „Cum că noi v-am așteptat și am avut nădejde că veniți: iată, suntem tot aici de o mie de ani! Oare Dv. ne-ați cucerit pe noi, ori noi pe Dv.? Noi zicem că noi v-am cucerit înainte cu două săptămâni, când am declarat unirea cu D-voastră. Când întrătoșați Alba Iulia, întrătoșați

²⁴ *Loc. cit.*, p. 3.

poporul românesc întreg. Când cuceriți Alba Iulia, ne cuceriți pe noi toți. Eu însă vă spun că ne-a cucerit și pe unii și pe alții duhul lui Mihai [...]”²⁵. A urmat un nou cântec, intonat de întregul public prezent: „La arme”. Căpitanul Constantinescu a vorbit despre rolul Blajului, despre dascălii plecați din Transilvania peste munți și despre voluntarii ardeleni ce au îngroșat rândurile armatei române în războiul recent încheiat, finalizându-și intervenția închinând pentru Florian Medrea și pentru unirea celor două armate. Șirul discursurilor cu încărcătură istorică și națională a continuat cu aceiași vorbitori, dar și cu alții noi: Vasile Urzică, maiorul Gheorghe Pața, colonelul Vasile Găgiu, C. Papuc, A. Lupeanu. Colonelul Găgiu a făcut deliciul celor prezenți atunci când s-a adresat ofițerilor ardeleni cu cuvintele: „Vreți dragostea noastră? O aveți! Dar am și eu o cerere pentru d-voastră: să veniți dincolo și să vă căsătoriți cu fetele noastre! Iar ofițerilor armatei române de sub comanda mea le ordon: să-și ia fete de aici din Ardeal, ca în acest chip legătura dintre noi să se cimenteze desăvârșit”. În uralele asistenței și aplauzele fetelor prezente, ofițerii români s-au ridicat și au rostit la unison: „La ordinul Dv., dom’le colonel!”²⁶ La finalul serii, tot la îndemnul colonelului Găgiu, cei prezenți s-au încins într-o horă impresionantă, întinsă până în zori.

În 20 decembrie s-a organizat un Te-deum la biserica ortodoxă din oraș. În frunte cu colonelul Găgiu, trupele s-au aflat în totalitatea lor la slujbă, în frunte cu „drapelul de gloanțe sdrențuit”. Lor li s-au alăturat notabilitățile orașului. Slujba a fost condusă de protopopul Ioan Teculescu, secondat de preotul Florian Rusan. Din nou, ceremonialul a fost unul de intensitate, cu declamări puternice, cu multe cuvinte purtând încărcătura acelor zile și vizând rolul bisericii în cauza națională²⁷.

În 22 decembrie, duminică, trupele, după ce au participat la Te-deumul organizat de această dată la biserica unită, au făcut front în fața Hotelului Dacia. În fruntea lor s-a poziționat colonelul Vasile Găgiu, călare, urmat de maiorii și căpitanii săi. În sunetul goanelor, convoiul a urcat spre cetate. În fața Porții principale așteptau membrii Consiliului Național Român local, *high-class*-ul albaiulian și un public imens. Pe cetate, pe ziduri și pe poartă fâlfâiau drapelele românești. În cuvintele ziarului *Alba Iulia*, „Priveliștea era ca în basme: figura de voevod a colonelului Găgiu, călare pe roibul său minunat, pasul duduitor al trupelor pe podul cetății, toate acestea ne făceau să credem că asistăm la clipele când Mihai Bravul făcea același lucru, înainte cu sute de ani...”. Același ziar anunța că „Mărețul tablou a fost înveșnicit în mai multe susceperi fotografice”²⁸.

²⁵ *Loc. cit.*

²⁶ *Loc. cit.*, p. 4.

²⁷ *Alba Iulia*, I, nr. 4, 31 dec. 1918, p. 2.

²⁸ *Alba Iulia*, I, nr. 3, 24 dec. 1918, p. 4.

Fotografiile au fost realizate de Samoilă Mârza, fotograf al Unirii, din nou singurul om cu aparat prezent la seria de evenimente amintite. În privința acestor imagini, este necesar să precizăm câteva aspecte. În primul rând, așa cum am menționat deja, este vorba de evenimentul din 22 decembrie, când trupele române au intrat în cetate, la trei zile după sosirea propriu-zisă în oraș. Foarte probabil că la evenimentul din 19 decembrie, Samoilă Mârza nu a fost prezent deloc. Pe albumele sale însă, legenda fotografiilor cu intrarea în cetate menționează data de „19 decembrie”.

De altfel, în general, datarea acestor momente ridică unele probleme, întrucât sursele menționate oferă unele informații greșite sau contradictorii, iar diversele articole și studii istorice au preluat aceste informații greșite. În rândurile următoare ne vom referi mai pe larg la aceste probleme. Ziarul *Alba Iulia*, preluat și de *Unirea*, vorbește despre ziua de „joi, 18 decembrie”, la intrarea trupelor române în oraș. Numai că ziua de 18 decembrie a căzut miercuri. Celelalte coroborări ale datei cu ziua din săptămână, existente în același număr din ziar (dar cu referire la alte știri), sunt corecte. Contradicția „joi 18 decembrie” ar continua cu referințe de genul: „a doua zi, vineri, când scriem această știre...”²⁹. În privința intrării în cetate, ziarul reiterează în câteva rânduri ideea că evenimentul a avut loc duminică, după Te-deumul de la biserica unită, despre care se menționează în alt loc că s-a petrecut tot duminică. Ziua de duminică a căzut în 22. Revenind la primul moment, deși literatura de specialitate indică de obicei data de „18 decembrie” ca dată a intrării armatei române în Alba Iulia, considerăm că data corectă este 19 decembrie. Referința „18 decembrie” apare într-un singur loc în ziarul *Alba Iulia* (fiind preluată de aici de autorii care s-au aplecat asupra subiectului – e drept, e și singura dată directă ce figurează în paginile ziarului cu privire la eveniment), astfel că tindem să credem că redactorii au greșit într-un singur loc, trecând „8” în loc de „9”. Dacă data corectă ar fi 18 decembrie, atunci greșelile de dată din ziar ar fi mai multe, și în privința referirilor la zilele săptămânii, și în privința altor date. De exemplu, atunci când descrie la timpul prezent drumul de la Blaj la Alba Iulia, și referindu-se la ce se întâmpla în jurul orei 14.00, reporterul amintește că „aseară, în 18 decembrie, la orele 9 ½ trecuse primul tren românesc peste podul de la Mihalț”, deci e clar că evenimentele pe care le relatează au loc în 19. În ziarul *Unirea*, referințele par de asemenea contradictorii. Însă acolo unde ziarul datează cu „joi, 18 decembrie” plecarea spre Alba Iulia, știrea este preluată din *Alba Iulia*, textul fiind în mare parte același. Acolo unde știrea este originală, se specifică: „Joi a plecat regimentul. A mers la Alba Iulia”³⁰. Este încă un argument pentru care, din asocierea cu iz oximoronic, „joi 18 decembrie”,

²⁹ *Loc. cit.*

³⁰ *Unirea*, Blaj, XXVIII, nr. 31-32, 22 decembrie 1918, p. 2.

termenul corect este „joi”. Adică regimentul a plecat și a și ajuns în data de 19, a plecat la 13.30 din Blaj și a sosit la 17.00 în Alba Iulia, un parcurs logic la momentul respectiv, de trei ore și jumătate pentru distanța de 40 km dintre cele două orașe. Cu „19 decembrie” are o anumită logică și datarea lui Samoilă Mârza, altfel destul de scrupulos în informațiile pe care le oferă în albumele sale: deși acesta surprinde în imagini ceremonialul din 22, explicația pozelor este formulată astfel: „Armata română a Maestății Sale Regele Ferdinand I al României în Alba Iulia, la 19 Decembrie n. 1918” – adică acesta datează evenimentul general care s-a petrecut în Alba Iulia, nu imaginea în sine. Din nou, dacă sosirea trupelor ar fi avut loc în 18, atunci datarea lui Samoilă nu ar mai avea nici o noimă, nu s-ar potrivi nici cu sosirea în oraș, nici cu intrarea în cetate.

Revenind la fotografiile lui Samoilă Mârza, acestea au fost ulterior prezentate/vândute și separat de autor, dar și în forma unor albume, pe care acestea le-a donat unor personalități ale timpului, de la regele Ferdinand la Nicolae Iorga. Albumele respective, din care s-au păstrat patru (cele donate lui Nicolae Iorga, Iuliu Hossu, Iuliu Maniu și Vasile Găgiu) cuprindeau o serie mai largă de fotografii, de la instantaneele surprinse în luna decembrie 1918 și începutul anului 1919 la Alba Iulia, la fotografii ale monumentelor din oraș și la reproduceri de imagini cu caracter istoric (portrete ale lui Horea, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, Mihai Viteazul etc.). Existau și diferențe de la un album la altul, Samoilă Mârza adaptând tematica în funcție de profilul aceluia căruia îi era dedicat albumul³¹. O serie de clișee pe sticlă din seria „Unirii” au fost preluate de Muzeul Național al Unirii începând cu anii '60. Între acestea, există câteva imagini în plus față de albume, inclusiv dintre cele care surprind intrarea armatei române în Alba Iulia. Trebuie să menționăm însă că ne este foarte puțin cunoscut albumul recent „descoperit” (2018) de la Craiova, ce fusese dăruit lui Vasile Găgiu. Se pare că albumul respectiv conține imagini necunoscute până acum, adică cel puțin câteva instantanee în plus cu colonelul Găgiu³². Sperăm, desigur, la o publicare cât mai grabnică a exemplarului de la Craiova.

În cele ce urmează, vom proceda la o trecere în revistă a imaginilor care au legătură cu evenimentul descris în paginile precedente. Majoritatea sunt fotografii din colecția muzeului albaiulian, completate cu fotografii din albumele lui S. Mârza și din alte surse, pentru a întregi colecția de imagini ale acelor zile.

³¹ Vezi Sântimbrean et alii 2016, p. 75 sqq. (prezentare a albumelor donate lui Iuliu Hossu, Iuliu Maniu și Nicolae Iorga); *Albumul Marii Uniri 2018*, p. 42 sqq. (prezentare și reproducere a fotografiilor din albumul dăruit lui Iuliu Maniu); vezi și Dudaș 2018, p. 25 sqq. (prezentare a albumului de fotografii deținut de Vasile Goldiș, care nu conține însă imaginile intrării armatei române în Alba Iulia).

³² <https://www.historia.ro/sectiune/actualitate/articol/al-patrulea-din-cele-sapte-albume-realizate-de-samoila-marza-redescoperit-la-muzeul-olteniei>.

Ordinea prezentării fotografiilor este una cronologică, cel puțin în ordinea în care bănuim că s-au întâmplat lucrurile.

Fig. 1 - Trupele române urcând pe traseul porților, în dreptul actualei porți a II-a a cetății³³

Fig. 2 - Vasile Gagiu alături de elita albaiuliană a momentului, între porțile a II-a și a III-a³⁴

³³ MNUAI, c. f. 680. În frunte se află maiorul Jipa (cu mâna la piept).

³⁴ Vasile Gagiu se află pe cal, în plan apropiat. Tot în prim-plan sunt personalitățile orașului: avocatul Ioan Marciac, protopopul greco-catolic Vasile Urzică, protopopul ortodox Ioan Teculescu, primarul Camil Velican, medicul Alexandru Fodor și alții. Grupul se află între actualele Porți a II-a și a III-a, în zona în care în prezent se află o machetă de bronz a cetății. Acolo se găsea la vremea respectivă un edicol ce adăpostea statuia lui Ioan Nepomuk.

Fig. 3 - Trupele române alături de notabilitățile orașului, membrii Gărzii naționale și public, înainte de intrarea triumfală prin poarta principală a cetății³⁵

Fig. 4 - Intrarea trupelor române pe poarta a III-a a cetății³⁶

³⁵ MNUAI, c.f. 671.

³⁶ MNUAI, c.f. 674. Această fotografie a circulat și într-o variantă cu cadru mai restrâns. De asemenea, există destul de multe erori în lucrări istorice și nu numai cu privire la acest clișeu și cel anterior, fiind puse adesea în relație cu Adunarea Națională de la 1 decembrie.

Fig. 5 - Lt-colonelul Gagiu, în fața Porții a III-a. Posibil în data de 22 decembrie, judecând după ținuta colonelului³⁷

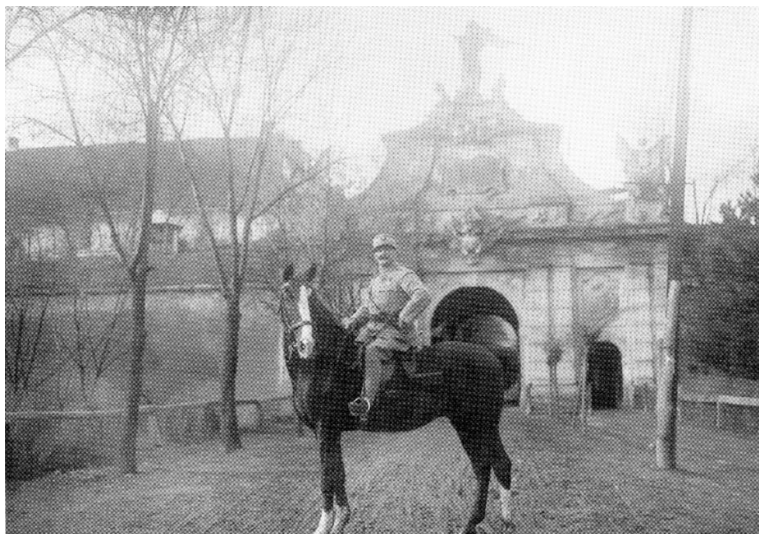

Fig. 6 - Lt-colonelul Vasile Gagiu în fața Porții a III-a, posibil într-o zi ulterioară lui 22 decembrie³⁸

³⁷ Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, Colecția de fotografii.

³⁸ Preluată din *Albumul Marii Uniri* 2018.

Fig. 7 - Vasile Gagiu alături de Alexandru Fodor, probabil într-o zi ulterioară lui 22 decembrie³⁹

³⁹ Colecția familiei Albini, apud Memoria Urbis 2018, p. 268.

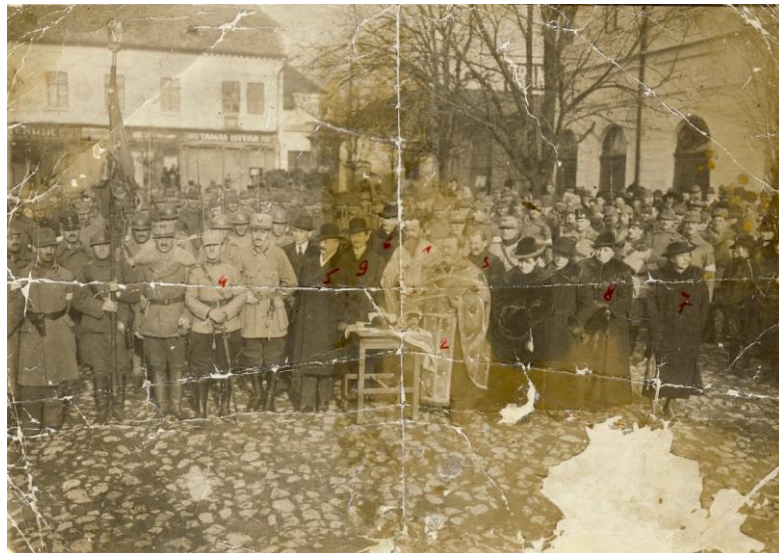

Fig. 8 - Imagine de la ceremonialul din 23 decembrie 1918, în centrul oraşului, de sfinţire a drapelului Jandarmeriei Române, în prezenţa Regimentului 5 Vânători⁴⁰

Fig. 9 - Armata română alături de Garda Naţională şi notabili ai oraşului în interiorul cetăţii⁴¹

⁴⁰ MNUAI, c. f. 3047. Prezentă şi în albumele S. Mârza, cu explicaţia de mai sus, dar şi la o calitate mult mai bună.

⁴¹ MNUAI, c. f. 682.

Fig. 10 - Aceiași, în poziție ușor diferită⁴²

Fig. 11 - Aceiași poziție, unghi ușor diferit⁴³

⁴² MNUAI, c.f. 681. Pe aceste ultime două fotografii apare înscrisul „15 XII 918”, ce ar putea fi veridic doar dacă se referă la data pe stil vechi, adică 28 dec. pe stil nou. Totuși, S. Mârza plasează în albumele sale acest set de fotografii de grup după cele dedicate vizitei generalului Berthelot, adică după 1 ianuarie 1919.

⁴³ Preluare după *Albumul Marii Uniri* 2018.

Fig. 12 - O fotografie înfățișându-i pe Vasile Gagiu - centru-dreapta, jos, alături de medicul Alexandru Fodor din Alba Iulia - stânga, jos - împreună cu alți ofițeri și soții. Probabil ultimele zile ale lui decembrie 1918⁴⁴

Fig. 13 - Generalul Lecca la Alba Iulia, în 27 februarie 1919⁴⁵

⁴⁴ Pe verso: „Dr. Victor Macavei cu ofițerii armatei române El a însoțit prima unitate română sosită la Blaj, la Alba Iulia. Apare și dr. Alex. Fodor, dr. A. Circa cu soția. În față e col.Gagiu. După afirmația lui V. Macavei, ceilalți ofițeri sunt col. Jipa, maiorii Fiscureanu și Lungu, căp. Sandu cu soția. Fotografie executată în ian. 1978, după clișeul împrumutat de tov. prof. univ. Viorica Lascu – Cluj-Napoca”; MNUAI, Colecția de fotografii, nr. 4593, 4594.

⁴⁵ Despre vizita generalului Lecca: *Alba Iulia*, II, nr. 9, 4 martie 1919, p. 2. Fotografia apare în albumul dăruit de Samoilă Mârza lui Nicolae Iorga. Această fotografie este uneori greșit asociată cu intrarea Regimentului 5 Vânători.

În loc de concluzii, vom da din nou cuvântul reporterilor ziarului *Alba Iulia*, care, după întâlnirea cu trupele românești, nu făceau economie de metafore și descriau exaltat momentul, trecând prin toate temeile predilecte ale retoricii unioniste: prigoana istoriei, sacrificiul eroilor, „jugul” opresorilor, dreptul național, justiția divină, aportul președintelui American Woodrow Wilson la cauza națională etc – „Bine ați venit, bravi ostași ai României, voi, fala și mândria neamului românesc; bine ați venit pe pământul scump al Ardealului, frumosul leagăn al poporului roman, de unde au descălecat întâii voievozi ai Țării Românești; bine ați venit, voi, șoimi de prin Carpați, în sfânta cetate a gloriei și patimilor noastre, unde Mihaiu Vodă Viteazul și-a tras spade fulgerătoare pentru răsbunarea neamului și unde țăranii martiri au murit moarte nerăzbunată. Ne închinăm vouă cu smerenie și admirație. Pe voi v-a admirat o lume întreagă pentru serviciile ce le-ați adus omenirii în războiul ucigător. Președintele Statelor Unite a fost martor la marile voastre suferințe și jertfe pentru libertate. În istorie se va scrie că voi ați ridicat sabia voastră nu pentru scopul meschin de a subjuga neamurile și despoia popoarele de drepturi, ci cu scopul eliberării de sub jugul sclaviei a neamului românesc, care de veacuri cu suflet însetat aleargă după o vieță liberă, după dreptate. Dacă voi ați fi stat cu arma la picior și ați fi privit nepăsători peste Carpați la noi, cine știe dacă neamul românesc n-ar fi fost îngenunchat [...] Sculați-vă de acum și voi cei pe care înduioșata voastră mamă, Regina Maria, v-a văzut căzând cu brațile întinse spre Alba Iulia, sculați-vă din morminte la glasul trâmbiței învierii noastre. Sculați și voi cei întristați de veacuri, căci lacrimile noastre s-au prefăcut în bucurie. Bucurați-vă și vă veseliți împreună cu noi, cei prizonieri de oarba tirănie pentru dreptate și adevăr”⁴⁶.

Aproape trei săptămâni mai târziu, entuziasmul albaiulienilor nu se estompase, astfel că o nouă unitate, Regimentul 24 Dorobanți condus de colonelul Andrei Nicolau, a fost primită în oraș cu aceeași căldură, deși tipicul ceremoniilor a fost similar. De această dată însă, în fruntea companiei de onoare care i-a întâmpinat la gară pe dorobanți s-a aflat tocmai locotenent-colonelul Vasile Gagiu⁴⁷.

Regimentul 5 Vânători a rămas până în 10 ianuarie 1919 la Alba Iulia, continuându-și apoi drumul spre Tisa. „Florile durerii au răsărit în urma lor, și câte fete nu le vor uda cu lacrimi, câte nu vor vrea să creadă că au plecat [...] La revedere, colonele Gagiule, nu vrem să-și zicem adio”⁴⁸. În cinstea acestei unități, o stradă ce lega centrul orașului Alba Iulia de gară a fost redenumită

⁴⁶ „Salutul nostru la intrarea trupelor române în Alba Iulia”, în *Alba Iulia*, I, nr. 3, 24 dec. 1918, p. 1.

⁴⁷ *Alba Iulia*, II, 2, 14 ianuarie 1919, p. 3-4.

⁴⁸ *Loc. cit.*, p. 4.

tocmai „Regimentul 5 Vânători”. De asemenea, piața centrală a fost redenumită „Mihai Bravu”.

The Romanian Army in Alba Iulia: 19-22th of December 1918
ABSTRACT

The article presents the event of the Romanian troops' entrance in Alba Iulia - town and fortress, almost three weeks after the historical decision of Union, taken by the National Assembly in 1st of December. Although the decision of Unification was taken by the representatives of the Romanian nation from Transylvania, the actual control of the territory was still a complicated matter. The demarcation line between Romania and Hungary was established in 13th of November during Belgrade convention and it followed the Mureș Valley in the southern part of Transylvania. In 15th of December, the Romanian military units passed over this line and in 19th of December the 5th "Huntsmen" Regiment entered triumphantly and with great enthusiasm in Alba Iulia.

The article offers detailed information on the reception, the organization, the ceremonies and the discussions between the Romanian officers and the city's officials, trying to catch and describe the strong emotions that defined this event. The exaltation was similar in the Transylvanian towns and villages, but Alba Iulia had something more, being the town where the Union with the Romanian kingdom was pronounced.

The most important part of historical sources exploited in this study are newspaper articles (especially from *Alba Iulia*, the local paper) and the photographs related to the event. Most of these are part of the National Museum of Union collection of documents.

List of illustrations

Fig. 1 – The Romanian troops marching up on the gates' route, beside the present Second Gate of the fortress

Fig. 2 - Vasile Gagiu together with the Alba Iulia's elite, between the Second and the Third Gate of the fortress

Fig. 3 – Romanian troops next to the city's officials, the National Guard members and public, before the triumphal entry through the main gate of the fortress

Fig. 4 – The Romanian troops' entry through the Third Gate of the fortress

Fig. 5 – Lieutenant-colonel Gagiu in front of the Third Gate. Possibly in 22th of December, judging by the colonel's uniform

Fig. 6 - Lt-colonel Vasile Gagiu in front of the Third Gate, possibly a day after 22th of December

Fig. 7 - Vasile Gagiu next to Alexandru Fodor, probably after 22th of December

Fig. 8 – Photo from the 23rd of December ceremony, in the city centre, showing the consecration of the Romanian Gendarmes' banner, in the presence of the 5th Huntsmen Regiment

Fig. 9 – The Romanian Army together with the National Guard and officials of the town, inside of the fortress

Fig. 10 – The same, in slightly different positions

Fig. 11 – Same position, slightly different angle

Fig. 12 – Photo showing Vasile Gagiu – bottom line, centre-right, with doctor Alexandru Fodor from Alba Iulia – bottom line, centre-left – next to other officers and wives. Probably in the last days of December 1918

Fig. 13 - General Lecca visiting Alba Iulia, on 27th of February 1919

Abrevieri bibliografice:

- 1918 la români - 1918 la Români. Documentele Unirii*, vol. I-X, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1983-1989
- Albumul Marii Unirii 2018* – Samoilă Mârza, *Albumul Marii Uniri / The Album of the Great Union*, text introductiv de Radu Mârza, București, Monitorul Oficial R.A., 2018
- Abrudeanu 1921 – Ion Rusu Abrudeanu, *România și războiul mondial*, București, 1921
- Dudaș 2018 – Florian Dudaș, *Albumul istoric Vasile Goldiș 1918*, Oradea, 2018
- Grad 2010 – Cornel Grad, „Contribuția armatei române la preluarea puterii politico-administrative în Transilvania. Primele măsuri (noiembrie 1918 – aprilie 1919)”, în *Revista de Administrație Publică și Politici Sociale*, II, nr. 4 (5), decembrie 2010, p. 51-79
- Memoria Urbis 2018 – *Alba Iulia: memoria Urbis*, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2018
- MNUAI, c. f. – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Colecția de fotografii
- MNUAI, c. d. – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, Colecția de documente
- Rustoiu et alii – Ioana Rustoiu, Marius Cristea, Tudor Roșu, Liviu Zgârciu, *Garda Națională de la Alba Iulia*, Alba Iulia, Ed. Vertical, 2016
- Sântimbrean et alii 2016 - Aurel A. Sântimbrean, Horea Bedeleian, Aura Bedeleian, Lucian Muntean, *Samoilă Mârza, 1886-1967, fotografia Unirii Transilvaniei cu România - 1 Decembrie 1918, Alba Iulia*, Suceava, Alexandria Publishing House, 2016

Cuvinte-cheie: armata României, Transilvania, linie de demarcație, Unire, regiment, „Vânători”
Keywords: Romanian army, Transylvania, demarcation line, Unification, regiment, “Huntsmen”